

A szombathelyi zsidóság története

A szombathelyi zsidó közösség története a 18. század közepére nyúlik vissza. Bár a város sokáig nem engedte meg zsidók letelepedését, a környező falvakban már korábban éltek zsidó családok, akik kereskedelemmel, kézműiparral és pénzügyekkel foglalkoztak. A fordulatot Mária Terézia és II. József türelmi rendeletei hozták meg, amelyek lehetővé tették a zsidók számára a városokba való betelepülést. Szombathelyen az 1770–1780-as évektől kezdve egyre több zsidó család telepedett le.

A 19. század során a közösség gyorsan fejlődött. A zsidó lakosság fontos szerepet játszott a város gazdasági és kulturális életében: üzleteket, bankokat, gyárakat alapítottak, és jelentős mértékben hozzájárultak Szombathely polgárosodásához. 1880-ban felépült a város impozáns zsinagógája, amely a közösség vallási és társadalmi életének központja lett. A zsidó hitközség iskolát, jótékonyági egyesületeket és kulturális szervezeteket működtetett. Ebben az időszakban Szombathely lakosságának jelentős, mintegy 10%-át tették ki a zsidó származású lakosok – ez körülbelül 3 000–3 200 főt jelentett. Az első világháború után a szombathelyi zsidóság továbbra is aktívan részt vett a város életében, de az 1920-as évektől egyre erősödő antiszemitizmus árnyékot vetett a közösségre.

1938 és 1941 között elfogadott zsidótörvények korlátozták a zsidók gazdasági, társadalmi és kulturális jogait, és fokozatosan kiszorították őket a nyilvános életből. A fordulópontot 1944. március 19-e, Magyarország német megszállása jelentette. Ezt követően Szombathelyen is vilámgyorsan végrehajtották a zsidó lakosság elkülönítését és kifosztását. A város zsidóit sárga csillag viselésére kötelezték, lakásaikat összeírták, értékeiket elvették. 1944 májusában létrehozták

a szombathelyi gettót, ahová nemcsak a város, hanem a környező települések zsidó lakóit is összegyűjtötték. A gettó zsúfolt, embertelen körülményei között ezrek vártak bizonytalan sorsukra.

1944 júniusában a szombathelyi gettó lakóit vagonokba zsúfolva deportálták, elsősorban az auschwitzi megsemmisítő táborba. A deportálás során családokat szakítottak szét, az idősek, betegek és gyermekek többségét közvetlenül a megérkezés után meggyilkolták. A szombathelyi zsidóság túlnyomó része elpusztult; a város egy virágzó közössége néhány hét alatt szinte teljesen megsemmisült. A háború végén csak kevesen tértek vissza Szombathelyre. A túlélők romba dőlt közösséget, kifosztott otthonokat és elnémult intézményeket találtak. Bár a hitközség rövid időre újjászerveződött, a közösség létszáma soha nem érte el a háború előtti szintet. Sokan kivándoroltak, mások beolvadtak a város társadalmába.

Ma Szombathelyen emléktáblák, megemlékezések és történeti kutatások őrzik a holokauszt áldozatainak emlékét. A város történetének egyik legsötétebb fejezete ez, amely arra figyelmeztet, hová vezethet a kirekesztés, a gyűlölet és az emberi jogok semmibevétele.

(Fent) Készítette: Qasinka - A feltöltő saját munkája, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=95203076>

(Balra) Készítette: József Rozsnyai - A feltöltő saját munkája, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=34929084>